

OHJAUSTA JA TUKEA OPIKSELUUN - Opinto-ohjauksen toiminnot ja toimijat Lapinniemen koulussa Tervolassa

Ilkka Tamminen

**Kehittämishanke
Marraskuu 2008
Opinto-ohjaajakoulutus**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Author(s) Tamminen, Ilkka	Type of Publication Development project report	
	Pages 28	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Guidance and help - Practises and actors of counselling at Lapinniemi secondary school in Tervola commune.		
Degree Programme (Vocational Teacher Education/Student Counsellor Education/Special Needs Teacher Education) Jyväskylä University of Applied Sciences, Teacher Educational College, Vocational Counsellor Education		
Tutor(s) Ryhänen, Auli		
Assigned by		
Abstract <p>The aim of this development project report was to survey for Lapinniemi secondary school the goals, practises of counselling and actors at the moment. The study bases on to analyze the concept of counselling, on the rules and regulations on student counselling and the arguments of teaching plan of Tervola commune. The planning should show the principles and goals of student counselling.</p> <p>The contents, aims and practises of plan are defined in the nationwide curriculum. Student counselling applies to every person in school staff. Supporting the pupil`s growth and development belongs to every teacher. This report for student counselling defines the division of work between different persons and the issues they are responsible for in different stages of studying and emphasizes personal guidance and guidance discussion.</p> <p>Although the new school curriculum requires everybody working at school to assist in student guidance and counselling, the orientation in occupational counselling, contact with the working life and practical trainings not the task on the teachers. These guidance tasks were estimated to be the primary tasks only for the counsellor and are only seldom tasks of other staff members.</p>		
Keywords counselling, study guidance, student guidance,		
Miscellaneous		

Tekijä(t) Tamminen, Ilkka	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 28	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Ohjausta ja tukea opiskeluun - Opinto-ohjauksen toiminnot ja toimijat Lapinniemen yläkoululla Tervolassa		
Koulutusohjelma Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Ryhänen, Auli		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Kehittämishankkeen tavoitteena oli kartoittaa Lapinniemen yläkoulun oppilaanohjauksen tavoitteet, toiminnot ja toimijat tällä hetkellä. Työn lähtökohtana ovat ohjauksen käsitteen jäsentäminen ja opinto-ohjausta koskevat säädökset sekä Tervolan kunnan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Siinä määritellään ohjaustyön periaatteet ja tavoitteet.</p> <p>Oppilaanohjauksen sisältöjen, tavoitteiden ja ohjauksellisten toimintaperiaatteiden osalta Lapinniemen koululla noudatetaan valtakunnallista opetussuunnitelmaa. Ohjaus on koko koulun tehtävä. Kaikkien opettajien tehtävänä on oppilaan kasvun ja kehittymisen tukeminen. Tässä raportissa määritellään ohjaustyötä tekevien toimijoiden keskinäinen työnjako ja vastuualueet opintopolun eri vaiheissa sekä painotetaan henkilökohtaista ohjausta ja ohjauskeskusteluiden merkitystä ohjauksessa.</p> <p>Vaikka uusi opetussuunnitelma edellyttää koko henkilöstön osallistumista oppilaiden ohjaamiseen, ei opettajien tehtäviin kuulu koulutus- ja ammatinvalinnan ohjaus eikä TET-jaksoihin kuuluva yhteydenpito elinkeino- ja työelämään. Nämä ohjaustehtävät ovat ainoastaan opinto-ohjaajan ensisijaisia tehtäviä ja kuuluvat vain satunnaisesti muille.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Ohjaus, opinto-ohjaus, oppilaanohjaus		
Muut tiedot		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	2
2 OHJAUS KÄSITTEENÄ.....	4
2.1 Oppilaanohjaus.....	6
2.2 Oppilaanohjausta koskeva lainsäädäntö.....	7
2.3 Oppilaanohjauksen tehtävä ja tavoitteet.....	9
3 OPPILAANOHJAUKSEN TOIMINNOT JA TOIMIJAT LAPINNIEMEN KOULULLA.....	10
3.1 Lapinniemen koulu.....	10
3.2 Ohjaustoiminta	12
3.2.1 Luokkamuotoinen- ja pienryhmäohjaus.....	14
3.2.2 Yksilöohjaus.....	15
3.2.3 Työelämään tutustuminen	17
3.3 Opiskelijahuolto	18
4 POHDINTA	20
LÄHTEET	23
LIITTEET.....	25
Liite 1. Opinto-ohjauksen vuosikalenteri Lapinniemen koululla.....	25
Liite 2. Ohjaus ennen opintoja yläkoulussa, opintojen alkuvaiheessa, opintojen aikana ja opintojen jälkeen.....	26

1 JOHDANTO

Opetushallitus hyväksyi uudet Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuonna 2004. Perusteet on valmisteltu perusopetuslain 14 §:n mukaisesti. Opetuksen järjestäjän tulee laatia ja hyväksyä opetussuunnitelma noudattaen mitä perusteissa on määrätty.

Moniarvoisessa, kansainvälistyvässä yhteiskunnassa eläminen edellyttää identiteetin selkeyttämistä kansallisen ja paikallisen kulttuuriperinteen pohjalta. Muuttuvassa maailmassa erityisesti elämänhallintaan ja hyvinvointiin liittyvät arvo- ja eettiset kysymykset ovat keskeisiä. Koulu selkeyttää yhteistyössä lähiyhteisöjensä kanssa omaa arvoperustaansa ottamalla huomioon ihmisen suhteen omaan itseensä ja toisiin, työhön, yhteiskuntaan, uskontoon, kulttuuriin ja luontoon. Arvoperustan määrittäminen luo edellytykset ohjata oppilaita heidän omia arvojaan ja niistä johtuvia tekojaan koskevaan eettiseen pohdintaan ja valintoihin. Arvoperusta näkyy siten opetuksen tavoitteissa ja sisällöissä sekä jokapäiväisen koulutyön järjestämisessä. (Perusopetuksen opetussuunnitelma, 2005. Tervolan kunta)

Oppilaanohjausta samoin kuin koko perusopetusta ohjaava kokonaisuus muodostuu niitä koskevista säädöksistä, joilla pyritään turvaamaan koulutuksen yhdenvertaisuus koko maassa. Perusopetuslaissa (L628/1998) määrätään mm. se, että opetushallitus päättää eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien, oppilaanohjauksen ja muun opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja koulun yhteistyöstä ja oppilashuollon periaatteista ja tavoitteista. Perusopetuslaissa määrätään myös perusopetuksen oppimäärän sisällöstä sekä siitä, että oppilaalle tulee antaa oppilaanohjausta. Perusopetusasetus (A852/1998) antaa lisäksi lakia tarkentavia määräyksiä ja siinä säädetään mm. se, että perusopetusta annetaan oppilaanohjaajan antamana oppilaanohjauksena.

Opetussuunnitelman perusteissa mainittujen perusopetuksen tehtävien lisäksi opetuksen tavoitteena on turvata riittävä yhdenvertaisuus niin kunnan, seutukunnan kuin koko maankin alueella. Perusopetuksen tavoitteena on, että oppijat omaksuvat edellytystensä mukaan opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot. Perustaitojen lisäksi oppija saa opiskeluun, ajatteluun, itsenäiseen työskentelyyn, yhteistyökykyyn ja vastuullisuuteen liittyviä taitoja. Oppijoiden kasvua tuetaan saavuttamaan realistinen minäkäsitys, terve itsetunto sekä sosiaaliset vuorovaikutustaidot. Kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma nähdään opetuksen ja kasvattamisen olennaisena tavoitteena.

Lähtökohtana tälle suunnitelmalle on oppilaskeskeisyys ja se, että ohjattavat pystyisivät opintojensa ohella tekemään tulevaisuuttaan koskevia ratkaisuja perustellusti ja päättäväisesti. Pohjana suunnitelmalle on Tervolan kunnan koululaitoksen tämän hetkiset toimintatavat sekä haluni tehdä jotain sellaista mistä olisi hyötyä koulumme toiminnalle ja myös minulle.

2 OHJAUS KÄSITTEENÄ

Ohjaus on ohjaajan ja ohjattavan välistä sosiaalista vuorovaikutusta. Sen tarkoituksena on edistää opiskelijan kehittymistä opiskelussaan kohti ammattilaisuutta valitsemallaan alalla. Niin ohjaajalla kuin myös ohjattavalla on erilaisia käsityksiä ja näkemyksiä siitä, mitä ohjauksella haetaan ja millaista sen tulisi olla. Molempien osapuolten odotukset kehittyvät ja muuttuvat ohjauksen edetessä. Toivottavaa on, että nämä muutokset eivät ole haitaksi ohjaussuhteelle.

Perinteisesti ohjaus on määritelty vuorovaikutussuhteeksi, joka on vapaaehtoinen, kestää pitkään ja on tukea antava. Ohjaustilanteessa kokeneempi henkilö ohjaa kokemattomampaa ja hänen kehitystään. Ohjauksen tavoitteet ja tehtävät sekä ohjaajan roolit voivat vaihdella ohjattavan tarpeiden ja kehitysvaiheen mukaan. Toisaalta myös ohjaajan ohjausorientaatiolla on merkitystä millainen näkemys hänellä on koulutuksen päämääristä ja miten hän jäsentää ohjauksen kohteen (Nummenmaa 1997, 77). Ohjaus ei ole yksikäsitteinen, vaan se merkitsee eri asioita eri tilanteissa.

Ohjaustilanteessa ohjaaja tulkitsee roolinsa teoreettisen viitekehityksensä, uskomustensa ja asenteidensa kautta. Myös ohjattavalla on käsitteellisiä rakennelmia, joiden avulla hän tulkitsee ilmiötä ja sijoittaa ne kontekstiinsa, mutta nämä ovat enemmän arkikäsitteitä ja uskomuksia. Nummenmaan (1997, 84) mukaan nämä uskomukset ja arkikäsitteet tulisi ohjauksessa nostaa keskustelun kohteeksi. Nummenmaan mukaan myös ennako-odotusten selvittäminen on tärkeää, sillä odotukset vaikuttavat siihen, miten kumpikin osapuoli jäsentää tilannetta.

Ohjauksen osapuolten on tunnettava roolinsa, jotta vuorovaikutus sujuisi ja ohjaus voisi olla tuloksellista pedagogista toimintaa. Ohjaajien käsitykset ohjauksesta saattavat peilata heidän omaa näkemystään opettamisesta. Ojasen (2000, 8) mukaan ohjaussuhteen juuret ovat syvällä ohjaajan käsityksissä ihmisestä, tiedosta ja oppimisesta. Tärkeintä ohjauksessa on

kyseenalaistaa oman toiminnan taustalla olevia periaatteita. Se ei vielä kuitenkaan riitä, vaan jotta ohjaus edistäisi opiskelijan ammatillista kehitystä elinikäisenä projektina, tulisi sen perustua sekä yksittäisen ohjaajan että koko opiskelun osalta selkeään ja teoreettisesti perusteltuun näkemykseen ohjauksesta. Ajan puutteen ja ohjaukseen liittyvien monitahoisten ongelmien takia useimmat ohjaajat kuitenkin toimivat rutiininomaisesti ja intuitiivisesti oman aikaisemman käytäntönsä pohjalta eivätkä kyseenalaista toimintansa periaatteita (Ojanen 2000, 13).

Ohjaus-käsitteen ongelmana on, kuten Nummenmaa (2002) on todennut, sen monimerkityksisyys. Suomen kielessä ohjaus-käsitteellä yleensä tarkoitetaan asioita, joita muissa kielissä kuvataan useilla eri käsitteillä. Nummenmaa on määritellyt ohjaus-käsitettä mm. seuraavasti: Ohjaus arkipuheessa liitetään moniin erilaisiin yhteyksiin, siihen on myös ammatillisesti monta näkökulmaa. Ohjaus on institutionaalista toimintaa, se on ammatti, jonka pätevyys, asiantuntijuus ja erityisosaaminen saavutetaan muodollisessa koulutuksessa. Ohjausta voidaan tarkastella myös laajemmin tulkiten toimintaympäristönä tai verkostona eli ohjausympäristönä, joka muodostuu erilaisista ohjauksellisista interventioista ja joka edellyttää yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Kolmannessa, suppeimmassa ja alkuperäisimmässä merkityksessä ohjaus on yksi ammatillisen keskustelun muoto, joka työmenetelmänä kuuluu useiden ammattien osaamisvaatimukseen. Ohjaus voidaan erottaa muista ammatillisen keskustelun muodoista keskustelun tavoitteiden sekä ohjaajan ja asiakkaan vuorovaikutussuhteen laadun ja keston perusteella (Nummenmaa 2002, 58 – 59).

Kun määritellään ohjaus-käsitettä, on mielestäni hyvä tarkastella myös itseohjautuvuuden käsitettä. Korostetaanhan ohjauksen tavoitteissa yleensä myös ohjattavan vastuuta elämästään (Lairio & Puukari 2001, 12). Itseohjautuvuus on useasti liitetty vain etä- ja aikuisopiskeluun. Nykyaikaiset opiskelumenetelmät ja oppimistavoitteet ovat kuitenkin sellaisia, että itseohjautuvuus kuuluu kiistattomasti myös muihin koulutus- ja opiskelumuotoihin. Itseohjautuvuus ei saisi tarkoittaa opiskelijan tilannetta ilman ohjausta, vaikkakin se usein siksi koetaan.

Itseohjautuvuutta pidetään nykyään ihanteena ja opiskelun edellytyksenä. On kuitenkin hyvä huomioida, että itseohjautuvuus ei ole toivottu ominaisuus vain opiskeltaessa. Sitä tarvitaan myös työelämässä ja itsensä jatkuvassa kehittämisessä. On kuitenkin vältettävä luomasta liian kovia odotuksia ja paineita itseohjautuvuuden suhteen opiskelunsa alkumetreillä oleville. Siihen kasvetaan ja sitä opitaan.

Mitä itseohjautuvuus sitten loppujen lopuksi tarkoittaa? Itseohjautuvuus on prosessi, jossa oppija tekee aloitteen, joko toisten avulla tai itsenäisesti, oppimistarpeidensa havaitsemiseksi, oppimistilanteidensa määrittelyssä, henkilöstöresurssiensa ja materiaalien oppimisresurssien hankkimisessa, itselleen sopivien oppimisstrategioiden valinnassa ja toteutuksessa sekä oppimistulosten arvioinnissa (Helakorpi & Olkinuora 1997, 199 mukaan).

Lehtinen (1994, 64 – 65) puolestaan toteaa itseohjautuvuuden vaatimuksista opiskelijalle ja ohjaajalle seuraavaa: itseohjaus merkitsee roolin, vastuun ottamista ja kantamista. Ohjaajalle itseohjauskysymys on puolestaan sitä, että hän saa asettaa itsenäistymisen ohjaustoimintansa tietoiseksi tavoitteeksi ja että hän antaa sen mukaisesti alusta alkaen vastuun oppimisesta oppijalle. Helakorpi ja Olkinuora (1997) liittävät itseohjautuvuuden kehittymisen mm. yhteisöllisyyden arvon ymmärtämiseen. Itseohjautuvuudelle nähdään usein tunnusomaiseksi sen perustumisen autonomisuuteen, yhteisöllisyyteen, kriittiseen tiedostamiseen ja integroitumiseen todellisuuteen. Vaikka siinä korostuu oppijan itsenäisyys, se ei kuitenkaan tarkoita piittaamattomuutta muista ihmisistä, vaan päinvastoin yhteisöllisyys on olennainen osa oppimista, jonka elementteinä on jatkuva keskustelu toisten oppijoiden ja ohjaajan kanssa. Itseohjautuvuus on eräs uuden oppimisfilosofian peruskäsitteistä (Helakorpi & Olkinuora 1997, 95).

2.1 Oppilaanohjaus

Ohjaus-käsitteen käyttämistä sellaisenaan ei suomalaisissa kouluissa juurikaan esiinny, vaan siihen liitetään määreitä kuten opintojen-,

opiskelun- tai opiskelijan ohjaus. Määreiden käyttö saattaa olla täsmentymätöntä jopa samassa oppilaitoksessa. Myös alan kirjallisuudessa edellä mainittujen ilmaisujen käyttö on ollut epä johdonmukaista. Ilmaisun valinta riippuu usein kirjoittajasta, joskaan aina ei voi olla varma, onko valinta tietoinen vai ei.

Oppilaanohjauksessa keskeisimpänä on opiskelija itse. Kaiken tulee tapahtua opiskelijakeskeisesti. Hänen opintonsa ja oppimisensa ovat se ohjaajaa ja yksilöä yhdistävä tekijä, joka saattaa heidät toistensa luo. Oppilaan ohjaaminen sisältää molempia edellä mainittujen asioiden ohjausta. Pää tavoitteet voivat olla kuitenkin hieman erilaiset. Oppilaan yksilöllinen kasvu ja kehitys määrittävät ohjaustapaa ja siinä käytettäviä menetelmiä. Ohjaaminen toteutuu joko pienryhmä- tai yksilöohjauksessa. Se, kuinka paljon ohjaustilanteissa painottuu oppilaan tai opiskelijan ammatillinen kasvun pyrkimys, riippuu ohjausstrategiasta ja ohjaajasta. Yleisesti ohjaus liittyy kuitenkin oppimisen ohjaamiseen, ainekohtaiseen neuvomiseen ja joistain yksittäisistä esim. valinnoista keskustelemiseen. Tavoitteena on aina oltava oppilaan tukeminen kasvamisessa.

2.2 Oppilaanohjausta koskeva lainsäädäntö

Opinto-ohjauksen perusta on koulutuslainsäädännössä. Sen järjestämistä säädellään niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Paikallisesti määräyksiä annetaan opetuksen järjestäjän hyväksymässä koko kuntaa koskevassa opetussuunnitelmassa sekä usein myös ns. koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa. Valtakunnallisia määräyksiä annetaan perusopetuslailla (L 628/98), perusopetusasetuksella (A 852/98), asetuksella opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (A 986/98) sekä opetushallituksen antamalla perusopetuksen opetussuunnitelman perusteilla 2004 (OPH:n määräykset 1 – 3/011/2004).

Perusopetuslain 11§:n mukaan oppilalle pitää antaa oppilaanohjausta. Lukiolain ja ammattikoulutuslain mukaan opiskelijalla on oikeus saada

opinto-ohjausta. Ohjaukseen käytettävän ajan päättää valtioneuvosto eri aineryhmien ja oppilaanohjauksen kesken. Lain 14 §:n mukaan valtioneuvosto päättää opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä perusopetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden kesken. Tuntijaosta on aineryhmittäin määritelty vuosiviikkotuntimäärät vuosiluokilla 1 – 9.

Perusopetuslaissa asetetuissa tavoitteissa näkyvät opinto-ohjauksen keskeiset sisältöalueet, henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen tukeminen, opiskelutaitojen kehittäminen ja ammatillisen suuntautumisen selkiyttäminen. Painotukset kuitenkin vaihtelevat hieman eri koulumuodoista riippuen. Esiopetuksen tavoitteissa korostetaan oppimistaitoja, perusopetuksen tavoitteissa kokonaisuutena laajasti elämässä tarpeellisia valmiuksia.

Oppilaanohjauksen tulee olla jatkuvaa koko perusopetuksen ajan (Opetussuunnitelman perusteet 2004, 23). Puitteet ohjaustoiminnalle luodaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Sieltä löytyy raamit niin ohjaustoiminnan järjestämiselle kuin myös erikseen oppilaanohjaukselle. Ohjaustyöhön osallistuvat opettajat toimivat yhteistyössä oppilaan opiskeluaikana ja sen eri nivelvaiheissa. Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata oppilasta oppiaineiden opiskelussa.

Oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisy ja oppimiseen liittyvien ongelmien ratkaisu on myös jokaisen opettajan tehtävä. Tämän työn lisäksi kouluissa toteutettavan ohjauksen tulee tukea erityisesti niitä oppilaita, jotka ovat vaarassa jäädä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004). Lisäksi ohjauksen tehtävänä on korostaa yksilöllisyyttä ja tiedonhankintataitojen oppimista. Kuten Virtanen & Miettinen (2007) teoksessaan toteavat, ohjauksessa tulee myös huolehtia kaikkien opetusryhmien ohjauksesta ja selvittää kaikille osapuolille, miten ohjaus kullekin ryhmälle annetaan.

2.3 Oppilaanohjauksen tehtävä ja tavoitteet

Oppilaanohjauksen tehtävänä on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä siten, että oppilas kykenee edistämään opiskeluvalmiuksiaan ja sosiaalista kypsymistään sekä kehittämään elämänsuunnittelun kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 258). Jokaisen opettajan tehtävä on opintojen alkuvaiheessa antaa oppilaille tarvittavat tiedot oppiaineelle ominaisista opiskelumenetelmistä ja sisällöistä.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppilaanohjauksen tarkoituksena on edistää koulutyön tuloksellisuutta sekä lisätä hyvinvointia koulussa. Tämän lisäksi oppilaanohjauksen avulla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä ja edistämään koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 258).

Edellisten lisäksi oppilaanohjauksen avulla pyritään siihen, että oppilas kykenee tekemään omiin kykyihinsä ja kiinnostuksiinsa perustuvia ratkaisuja, joilla olisi positiivinen vaikutus hänen tulevaan opiskeluunsa, koulutukseensa ja koko arkielämään ja elämänuraan hänen tulevaisuudessaan. Oppilaanohjaus on myös oppilashuoltotyötä. Kuten Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004, 24) sanotaan oppilashuoltotyö kuuluu kaikille työyhteisössä työskenteleville. Oppilashuoltotyön tavoitteena on edistää oppimista, tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä edistää välittämisen ja myönteisen vuorovaikutuksen kulttuuria kouluyhteisössä sekä varmistaa kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Siihen kuuluu huolehtiminen oppilaiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Samalla edistetään oppilaiden tasapainoista kasvua ja kehitystä, välittämisen ja myönteisen vuorovaikutuksen kulttuuria koko kouluyhteisössä ja tasavertaista opiskelun ja oppimisen mahdollisuutta. Oppilashuoltotyötä toteutetaan yhteistyössä kotien kanssa ja sitä voidaan kehittää moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä.

3 OPPILAANOHJAUKSEN TOIMINNOT JA TOIMIJAT LAPINNIEMEN KOULULLA

3.1 Lapinniemen koulu

Tervolan kunnan ilmettä hallitsee kunnan läpi virtaava Kemijoki. Kunnan alueella sijaitseva Ossauskosken voimalaitos kertoo Suomen suurimman joen merkityksestä maan voimataloudelle. Asutusta Tervolassa on ollut jo 6000 – 7000 vuotta sitten. Laajasta kanssakäymisestä ja silloisesta ulkomaankaupastakin kertovat kunnan alueelta löydetty esihistorialliset asuinpaikat ja irtolöydöt. Vuosikymmenten ja vuosisatojen kuluessa paikkakunta on saanut uusia asukkaita eri ilmansuunnilta, mikä on rikastuttanut väestön kulttuuripohjaa. Nykyään Tervolassa asustaa runsaat 3000 henkilöä.

Tervola on säilyttänyt palvelunsa korkealla tasolla. Tästä on hyvänä esimerkkinä tiheä peruskouluverkko, yläkoulu ja lukio antavat hyvän pohjan jatko-opinnoille. Tervola tunnetaan marmoristaan ja tervolalaiset kädentaidoistaan. Louen kylältä on jo vuosikymmeniä louhittu kaunista dolomiittimarmoria rakennusteollisuudelle. Kädentaitoja on kehitetty jo 1950-luvulta asti. Nykyään Louella sijaitseva Kemi-Torniolaakson koulutuskuntayhtymä Lappian yksikkö on erikoistunut käsi- ja taideteollisuusopintoihin, kiveen ja keramiikkaan sekä perinteisiin maatalous-, luomutuotanto- ja kenneltoimintaopintoihin. Jatko-opintomahdollisuuksia tarjoavat lisäksi lähellä sijaitsevat Kemin, Tornion ja Rovaniemen oppilaitokset.

Lapinniemen koulussa toteutetaan yhtenäiskoulun periaatetta. Sen tavoitteena on luoda jokaiselle oppilaalle esiopetuksesta yhdeksänteen luokkaan asti jatkuva yhtenäinen ja oppilaan yksilöllisiä tarpeita palveleva oppimispolku. Samalla oppilaalle muodostuu turvallinen ja virikkeinen oppimisympäristö, joka tarjoaa kouluvuosien edetessä vähitellen monipuolistuvia opettaja- ja oppilaskontakteja. Yhtenäiskoulujärjestelmä tarjoaa joustavia ratkaisuja mm. oppilashuoltoon, erityisopetusjärjestelyihin sekä madaltaa ala- ja yläkoulun välistä rajaa.

Lapinniemen koulussa annetaan perusopetusta vuosiluokilla 1 – 9. Lisäksi koulussa annetaan esiopetusta sekä erityisopetusta yksilöllisen opetussuunnitelman mukaan opiskeleville esiluokasta yläkoulun loppuun. Koulussa annetaan mahdollisimman hyvät perustiedot ja –taidot eri oppiaineissa jatko-opintoja ja tulevaisuutta varten.

Lapinniemen koulussa on kuluvana vuonna yhteensä 315 oppilasta. Vuosiluokat 1 – 9 opiskelevat saman pihapiirin kolmessa rakennuksessa, jotka ovat peruskorjatut ajanmukaisiksi vuosien 1996 – 1999 välisenä aikana. Koulussa on 32 opettajaa sekä yksi opinto-ohjaaja. Osa aineenopettajista samoin kuin opinto-ohjaaja ovat yhteisiä Tervolan lukion kanssa. Lisäksi opetushenkilöstöön kuuluu kuusi koulunkäyntiavustajaa.

Siirryttäessä vuosiluokille 7 – 9 kouluun tulevat Tervolan kunnan muiden alakoulujen oppilaat. Yläluokilla noudatetaan 5 – jaksojärjestelmää, mikä tarkoittaa sitä, että oppilaan lukujärjestys muuttuu noin joka seitsemäs viikko. Eri oppiaineiden tuntimäärät eri jaksoissa voivat vaihdella. Opetuksellisten ja muiden käytännön syiden vuoksi monien oppiaineiden tunnit on kuitenkin hajautetusti läpi lukuvuoden. Kaikilla yläkoulun luokilla on käytössä jaksotiedote, joka annetaan oppilaalle jokaisen jakson jälkeen. Tiedotteessa on yhteenveto jakson aikana tapahtuneesta opiskelusta mm. poissaolot ja koenumerot.

Koulussa noudatetaan opetushallituksen määrittelemiä uusia opetussuunnitelman perusteita sekä Tervolan kunnan koulukohtaista opetussuunnitelmaa. Koulukohtainen opetussuunnitelma päivitetään joiltakin osin vuosittain. Varsinaisia opetussuunnitelmallisia painotuksia ei ole. Tarkoituksena on antaa oppilaille hyvää perusopetusta. Kahdeksannen ja yhdeksännen luokan aikana oppilaat pääsevät opiskelemaan yhteensä 13 viikkotunnin ajan itse haluamaansa ainetta tarjotuista valinnaisaineista.

3.2 Ohjaustoiminta

Ohjaustoiminnasta tulee muodostaa koko perusopetuksen aja kestävää toimintaa. Jotta se pystytään toteuttamaan ohjaustyöhön tulee kaikkien opettajien osallistua yhteistyössä koko opintopolun ajan. Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata oppilasta oppiaineiden opiskelussa ja auttaa häntä kehittymään oppimisen taidoissa ja valmiuksissa. Lisäksi jokaisen opettajan tulee tukea oppilasta tämän persoonallisuuden kasvussa ja kehityksessä sekä osallisuuden tukemisessa. Ohjauksen tulee olla ennaltaehkäisevää ja erityisesti niitä oppilaita tukevaa, joilla on opiskeluun ja oppimiseen liittyviä vaikeuksia, ja jotka sen vuoksi ovat vaarassa jäädä koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle oppivelvollisuuden suorittamaan.

Uuden lainsäädännön mukaan oppilaanohjaus sisältyy opetussuunnitelmaan kaikilla luokka-asteilla. Vuosiluokilla 1 – 6 opettajat antavat ohjausta eri oppiaineiden opetuksen ja koulun muun toiminnan yhteydessä. Vuosiluokilla 7 – 9 oppilaanohjauksesta vastaa oppilaanohjaaja. Ohjausta annetaan sekä luokkamuotoisena ohjauksena oppitunneilla, että henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena. Perusopetuksen ylimmillä vuosiluokilla oppilaanohjauksen painopiste on jatko-opinnoista tiedottamisessa ja uranvalintavalmiuksien parantamisessa (Perusopetuksen opetussuunnitelma. 2005. Tervolan kunta).

Oppilaan siirtymistä alakoulusta yläkouluun on tuettava aktiivisesti. Tämä tapahtuu riittävän ajoissa aloitettavalla oppilaitosten välisellä yhteistyöllä. Vastuuhenkilöinä ovat yläkoulun rehtori sekä eri alakoulujen johtavat opettajat/rehtorit. Mukana nivelvaiheen tehtävissä on myös opinto-ohjaaja. Yhteistyömuotoina ovat palaverit, joissa käsitellään kunkin oppilaan opiskelun edistämistä yläkoulussa.

Ala- ja yläkoulun väliseen nivelvaiheeseen liittyvät vanhempainillat 6. luokan oppilaiden vanhemmille. Niissä oppilaiden vanhemmat tutustuvat lapsensa tulevan koulun toimintaan ja opettajiin.

Oppiaan siirryttyä yläkouluun päävastuu hänen ohjauksestaan kuuluu luokanvalvojalle. Hänen avullaan oppilas tutustuu koulun eri toimintatapoihin, opiskeluun, oppilashuoltoon, yleiseen järjestykseen, ruokailuun sekä muihin koulunkäyntiin oleellisesti liittyviin asioihin. Luokanvalvojan lisäksi eri aineiden opettajat perehdyttävät oppilaat ko. aineidensa opiskeluun.

Uusien muodostettavien luokkien ryhmyttämisestä vastaavat luokanvalvojat. Ryhmyttämisellä on tärkeä merkitys luokan tulevaa toimintaa ajatellen, sillä oppilaat tutustuvat toisiinsa ja samalla lisätään yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunnetta.

Perusopetuksen oppilaanohjaus muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä kokonaisuuden. Mitä pidemmälle oppilas opinnoissaan etenee, sitä suuremmaksi muodostuu opinto-ohjaajan rooli. Seitsemännellä luokalla käydään ns. tulokeskustelut, opetellaan ajankäytön hallintaa ja kehitetään yleisiä opiskelutaitoja. Lisäksi käydään läpi itsetuntemukseen ja vuorovaikutukseen liittyviä asioita. Kahdeksannella luokalla mukaan tulee työelämäntutustumisjakso (TET-jakso), joka on pituudeltaan viisi päivää. Työpaikat oppilaat hankkivat itse.

Yhdeksännellä luokalla tutustutaan Suomen koulutusjärjestelmään, kartutetaan erilaisia tiedonhankkimistaitoja ja tutustutaan eri koulutus- ja ammattialoihin sekä suoritetaan kaksi viikon mittaista TET-jaksoa. Lisäksi työelämälähtöisyyttä pyritään tukemaan vierailuilla eri ammattioppilaitoksiin sekä yrityksiin. Työvoimatoimiston tarjoamiin palveluihin pyritään myös tutustumaan vierailukäynnein. Tavoitteena on, että opinto-ohjaaja on oppilaiden mukana henkilökohtaisessa ohjauksessa. Pääpaino yhdeksännellä luokalla oppilaanohjauksessa on jatko-opiskelussa ja erilaisissa urasuunnittelua koskevissa kysymyksissä. Opinto-ohjaaja haastattelee jokaisen päättöluokan oppilaan hyvissä ajoin ennen kevään yhteishakua. Yhteishaun jälkeinen aika käytetään yleissivistävien asioiden opiskeluun, käydään läpi mm. lukion ainevalinnat, eri oppilaitosten mahdolliset pääsykoemalli, työnhaku silmälläpitäen alueen mahdollisia kesätyöpaikkoja sekä suoritetaan vielä jos mahdollista yritysvierailuja.

Ohjaustoiminnassa on hyvä huomioida koko yläkoulun ajan myös toisen asteen oppilaitosten ohjauksesta vastaavat. Heidän kanssaan tulee olla yhteistyössä, jotta oppilaat löytävät oman kiinnostuksensa ja edellytystensä mukaisen jatko-opiskelupaikan. Tämän lisäksi oppilaille ja heidän vanhemmilleen tulee tiedottaa ohjauksen järjestämisestä, oppilashuollosta sekä muista tukipalveluihin liittyvistä asioista. Vanhemmille on järjestettävä mahdollisuus tapaamisiin, joissa heillä on mahdollista keskustella ja neuvotella lapsensa opiskeluun liittyvistä kysymyksistä.

3.2.1 Luokkamuotoinen- ja pienryhmäohjaus

Luokkamuotoista ohjausta järjestetään 7. ja 9. luokilla yksi vuosiviikkotunti. Ohjaus tulee järjestää siten, että se täyttää seuraavat tavoitteet: oppilas oppii itsetuntemusta ja vuorovaikutustaitoja, sekä osaa muodostaa kokonaiskäsityksen Lapinniemen koulun toimintatavoista ja sen suomista opiskelumahdollisuuksista. Tämän lisäksi oppilas oppii käyttämään erilaisia opiskelumenetelmiä ja tiedonhankintakanavia sekä arvioimaan omia opiskelutaitojaan. Oppilaan on myös hyvä tietää Suomen koulutusjärjestelmän pääpiirteet ja oppia hakemaan tietoa eri jatko-opiskelumahdollisuuksista sekä perustietoa työelämästä ja eri ammattialoista.

Keskeiset sisällöt luokkamuotoisessa ohjauksessa ovat itsetuntemus ja ammatillinen kehitys, koulu yhteisössä toimiminen, eteneminen ja oppilaan arviointi. Lisäksi sisältöön on hyvä liittää opiskelutaidot, tulevaisuudensuunnittelu- ja päätöksentekotaidot, työelämä tietoutta ja tietoutta eri ammattialoista. Jatko-opiskelumahdollisuudet peruskoulun jälkeen sekä hakeutuminen jatko-opintoihin ovat myös olennaista sisältöä 7 – 9 luokkien ohjauksessa.

Pienryhmään kutsutaan aina jostakin syystä, asian ja tiedon vuoksi, tavataksaan ystäviään, kuuluakseen ryhmään tms. (Mitäs nyt,

Pienryhmäohjaajan opas 1989). Pienryhmän koosta eri tutkijoilla on hieman eri näkemys riippuen siitä, minkälaisesta ryhmätilanteesta puhutaan. Edellä mainitun teoksen mukaan ihanteellinen pienryhmän koko on 6 – 8 henkilöä.

Pienryhmäohjaus on osa opinto-ohjausta ja sen tulee kuulua opintoihin. Pienryhmäohjausta voidaan käyttää, silloin kun muiden oppilaiden kanssa on jaettavia kysymyksiä. Ryhmäkohtaisesti päätetään, millaisten kysymysten käsittelyyn pienryhmäohjaus kulloinkin sopii, ja millaiset käytännön mahdollisuudet sen järjestämiseksi ovat. Pienryhmäohjaus voi soveltua esimerkiksi lukiosta tai jostain tietystä ammattialasta kiinnostuneiden ohjausmuodoksi.

3.2.2 Yksilöohjaus

Yksilöohjauksen tärkeimpänä tavoitteena on tarjota oppilaalle mahdollisuus halutessaan keskustella asioistaan. Nuorellahan on oikeus ohjaukseen silloin, kun hän sitä haluaa. Teemat näissä tilanteissa liittyvät useimmiten oppilaan arkeen, koulunkäyntiin tai omaan henkilökohtaiseen kasvuun.

Oppilaanohjaajalla tulee olla aikaa kuunnella nuorta. Tällöin oppilas saa oman mielipiteensä kuulluksi esimerkiksi opiskeluaan koskevilla asioilla.

Ohjauskeskustelu on vuorovaikutustilanne. Siinä kohtaavat ohjaaja ja ohjattava kahden kesken. Tilanteessa keskitytään oppilaan omiin elämäkokemuksiin sekä hänen arkipäivästään nouseviin kysymyksiin. Ohjaajan tulee olla aidosti kiinnostunut oppilaan asiasta koska se sitten mitä asioita tahansa. Ohjaajan tulee sopeutua oppilaan tarpeisiin ja toiveisiin sekä kyettävä samanaikaisesti huomioimaan hänen henkilökohtaisia ominaisuuksiaan.

Keskeistä on se, että ohjaajan ja ohjattavan välinen vuorovaikutus toteutuu. On hyvä pyrkiä tavoitteelliseen ohjauskeskusteluun eli siihen, että ohjaajalla on kokonaiskuva ohjattavan tilanteesta ja että hän ohjaa tilannetta päämäärätietoisesti. Koko ajan on kuitenkin syytä muistaa, että koko ohjauskeskustelu käydään oppilaslähtöisesti. Onnistuakseen ohjauskeskustelussa on oltava myönteinen ilmapiiri ja sen on oltava ehdottoman luottamuksellista.

Yksilöohjaukselle on asetettu myös yleisiä tavoitteita. Tällaisia tavoitteita ovat itsetuntemuksen lisääntyminen sekä ohjattavan auttaminen itseohjautuvaksi. Toisaalta ohjauksen tavoitteena on myös ohjata oppilas autonomisuuteen. Tällöin hän tunnistaa milloin tarvitsee ohjausta, ja osaa sitä itselleen vaatia. Autonomisuus on yksi osa itseohjautuvuutta.

Ohjauksessa oppilas oppii tarkkailemaan ajatuksiaan. Hän pohtii todellisia toiveitaan, tavoitteitaan ja arvojaan. Hän ottaa vastuun elämästään, ja uskaltautuu kulkemaan omaa polkuaan. Lapinniemen koululla ohjauksen yhtenä tavoitteena on oppilaan omien näkökulmien avaaminen ja prosessointi. Ohjaustuokioissa pohditaan yhdessä oppilaanohjaajan kanssa ratkaisuja kulloiseenkin elämäntilanteeseen.

Ohjauskeskustelutilanteessa keskustellaan ja ajatellaan. Tilanteessa saa olla myös hiljaisia hetkiä, niitä ei pidä täyttää turhalla puhumisella. Ohjaajan kannalta keskeistä on auttaa ohjattavaa itse näkemään oma tilanteensa ja kehittämään siihen tarvittavia ratkaisuja eteenpäin pääsemiseksi. Kuuntelu, palaute sekä ohjaajan kanta hänen omasta näkökulmastaan riittää hyvin ohjeiksi

Ohjauksen tavoitteena on myös saada oppilaassa aikaan vahvistumista, joka auttaa häntä etenemään kohti haluamaansa päämäärää. Kyse ei ole väliaikaisesta toiminnasta, vaan kokonaisvaltaisesta ja monipuolisesta ohjaustoiminnasta. Ohjaustilanteet ovat luonnollisesti ehdottoman luottamuksellisia ja lähtökohtana tulee olla oppilaan tahto, tavoitteet ja unelmat.

Ohjaustilanteen tavoitteena on löytää yhdessä eri vaihtoehdot ja suunnitelmat mahdollisten ongelmien ratkaisemiseksi. Ohjauskeskustelun päämääränä on oppilaan voimaannuttaminen ja se, että hänelle jää käsitys siitä miten asioiden suhteen tulee jatkaa.

3.2.3 Työelämään tutustuminen

Oppilaanohjaukseen kuuluu työelämään tutustumista (TET), jolla halutaan helpottaa opiskelijan koulutus- ja uravalintoja. Sitä järjestetään opetussuunnitelman mukaan vuosiluokkien 8 – 9 aikana kolme viikkoa, yksi kahdeksannen luokan keväällä ja kaksi viikkoa yhdeksannen luokan syksyllä. TET-paikat opiskelija hankkii itse ja niiden on oltava kaikkien eri ammattialoilta. Opinto-ohjaaja voi auttaa paikan hankinnassa niitä, joilla se ei jostain syystä onnistu. TET-paikka on pääsääntöisesti omassa kotipaikkakunnassa.

Ennen TET-jaksoja opinto-ohjaajan pitää opiskelijoille TET-infon. Silloin käydään läpi työelämään ja työturvallisuuteen liittyviä asioita sekä sovitaan muut TET-jaksoon liittyvät asiat. TET-jakson valvonnasta vastaa opinto-ohjaaja yhdessä opettajien kanssa. Tämän lisäksi jokaisella työpaikalla on nimetty vastuhenkilö, joka opastaa opiskelijan työtehtäviin ja toimii samalla yhteyshenkilönä.

TET-jaksolla opiskelija pitää päiväkirjaa, jonka pohjalta hän laatii arvioinnin omasta toiminnastaan ja palauttaa sen opinto-ohjaajalle. Samoin työnantaja laatii arvioinnin opiskelijasta ja toimittaa sen opinto-ohjaajalle.

Työelämän tutustumiseen liittyvät myös erilaiset yritysvierailut ja yrittäjävierailut. Niiden avulla lisätään opiskelijan työelämätuntemusta ja autetaan oman alan löytymistä.

3.3 Opiskelijahuolto

Perusopetuksen oppilaalla on oikeus saada oppilashuollon palveluja.

Perusopetuksen oppilashuolto määritellään Perusopetuslaissa 1998/628, 31 a §:ssä seuraavasti: Oppilashuollolla tarkoitetaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa.

Oppilaanohjaus on osa opiskelijahuoltoa. Opiskelijahuolto on lapsen ja nuoren oppimisen perusedellytyksistä huolehtimista. Se sisältää fyysisestä, psyykkisestä kuin myös sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Määränpäänä on turvallinen ja tasapuolinen oppimisympäristö, joka mahdollistaa kaikille ongelmattoman opiskelun ja näin tukee myös syrjäytymisvaarassa olevia opiskelijoita. Oppilashuoltoon sisältyvät Tervolan kunnan hyväksymän opetussuunnitelman mukaiset opiskelijahuollon palvelut, kouluterveydenhuolto ja kasvatuksen tukeminen.

Opiskelijahuoltoon liittyy koulun järjestyssäännöt, erityisopetus, tukiopetus, kouluruokailu ja poissaolojen seuranta sekä oppilashuoltoryhmän toiminta. Järjestyssääntöjen avulla edistetään turvallisuutta, opetetaan oppilaita ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan. Näin ylläpidetään koko kouluyhteisön hyvinvointia. Erityisesti tulee tiedostaa aikuisen vastuun merkitys koko yhteisön toimivuudessa. Koululla on oma nimetty oppilashuoltoryhmä, joka suunnittelee ja toimii moniammatillisessa yhteistyössä ongelmatilanteissa. Oppilashuoltoryhmän Lapinniemen koululla muodostavat rehtori, oppilaanohjaaja, terveydenhoitaja, osa-aikainen koulukuraattori sekä kulloinkin tarvittava opetushenkilöstön edustaja. Ryhmä kokoontuu säännöllisesti vähintään kerran kuukaudessa. Tarvittaessa ryhmän toimintaan osallistuvat Kemin perheneuvola tai Länsi-Pohjan keskussairaalan nuorisopsykiatrisen poliklinikka.

Oppilashuoltoryhmän keskeisinä tehtävinä koulussamme ovat oppimisen tukeminen, ongelmien tunnistaminen sekä oppilaan kulloisenkin tilanteen arviointi. Mahdollisista jatkotoimista sekä työnjaosta sovitaan ja päätetään oppilaan sekä hänen vanhempiensa kanssa yhdessä. Oppilashuoltoryhmä ei toiminnassaan myöskään unohda ennaltaehkäisevää työtä ja oppilaiden yksilöllisyyden sekä kotien ja opettajien kasvatustyön tukemista.

Erityisopetukseen siirretyille opiskelijoille tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (hojks). Suunnitelma hyväksytään yhdessä opiskelijan huoltajan kanssa. Jatko-opiskelun suunnittelu päättöluokalla tehdään yhdessä opinto-ohjaajan kanssa käyttäen joustavan valinnan suomia mahdollisuuksia.

Koulunkäyntiavustajia käytetään silloin, kun se on tarkoituksenmukaista.

4 POHDINTA

Nyky-yhteiskunta elää jatkuvassa voimakkaassa muutoksessa. Työelämän muutokset vaikuttavat koululaitokseen ja siten myös opinto-ohjaukseen. Vaikutukset tuntuvat eri koulutusalojen koulutusmäärissä, koulutuksen tuottamisessa pätevyyksissä, koulutussisällöissä ja koulutuksen tuottamassa osaamisessa. Työn sisältöjen nopeat muutokset monilla aloilla hankaloittavat kokonaisuuksien hahmottamista ja vaikeuttavat nuorten päätöksentekoa. Lisäksi työelämän vaatima laaja ja perusteellinen ammattialan hallinta sekä kovaa vauhtia etenevä kansainvälistyminen asettavat omat vaatimuksensa opiskeluun.

Myös nuorten elämäntilanne elää jatkuvassa muutoksessa. Erilaisten nuorisokulttuurien jatkuva moninaistuminen tuo kouluissa työskenteleville uusia haasteita. Olisikin hyvä kysyä olemmeko valmistautuneet tähän? Yhä useammin kuulee puhuttavan siitä, kuinka jatkuvasti kasvava joukko nuorista ei saavuta perusopetuksen heille asettamia tavoitteita. Myös erityisopetuksen tarve kasvaa vuosi vuodelta. Uhkaavaan syrjäytymiskehitykseen joudutaan etsimään ratkaisuja yhä useamman nuoren kohdalla. Monien perheiden mahdollisuudet tukea lastaan jo pelkän oppivelvollisuuden suorittamisessa ovat heikentyneet.

Yleinen käsitys koulumaailmassa on, että kaikki yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset heijastuvat tavalla tai toisella myös kouluun ja sen toimintaan. Kiviniemen (2000, 126 – 159) koulun kasvatustehtävän muutoksia koskevassa tutkimuksessa opettajat katsoivat, että koulun työskentelyyn vaikuttavia muutoksia ovat häiriökäyttäytymisen ja aggressiivisuuden lisääntyminen sekä oppilaiden henkilökohtaisten ongelmien aiheuttama kouluvastaisuuden kasvu. Myös lasten ja vanhempien syrjäytyminen sekä oppilaiden yksilöllisten erojen kasvu heijastuu lasten koulunkäyntiin.

Nykyään puhutaan myös paljon opinto-ohjaajien työolosuhteista. Eniten julkisuutta saanut kysymys on opinto-ohjaajan ohjattavana olevien oppilaiden määrä. Yhdellä yläkoulun opinto-ohjaajalla voi olla yli 500

ohjattavaa, kun suositus on noin 300 – 350 oppilasta. Näin suuri ohjattavien määrä johtaa siihen, että henkilökohtainen ohjaus jää vähälle. Tilanteen tekee hankalaksi se, että jatkuvasti lisääntyvä valinnaisuus, henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat ja monien koulutusalojen koulutusjärjestelmien muutokset lisäävät ohjauksen tarvetta.

Eri opiskelijajärjestöt ja opinto-ohjaajat vaativat parannuksia opinto-ohjaukseen, jotta opiskelijoiden siirtyminen jatko-opintoihin sujuisi kitkatta. Esimerkiksi ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa joillakin aloilla tänä päivänä jopa kolmasosa aloittaneista keskeyttää opintonsa. Pätevien opinto-ohjaajien määrää tulisikin lisätä niin yläkouluissa kuin lukioissa. Eduskunnan sivistysvaliokunta on todennut, että yhdellä päätoimisella opinto-ohjaajalla tulisi olla enintään 250 opiskelijaa ohjattavanaan. Puutteellisen opinto-ohjauksen vuoksi opiskelijoilla voi olla hatarat tiedot siitä, mitä opiskelu milläkin koulutuslalla käytännössä on. Lisäksi heillä saattaa olla virheellistä tietoa koulutusalan sisällöistä ja työllistymismahdollisuuksista. Tällainen turhauttaa opiskelijan ja johtaa mahdollisiin opintojen keskeytyksiin.

Mitkä ovat opinto-ohjauksen mahdollisuudet syrjäytymisen ehkäisyssä? Syrjäytymisellä ymmärrämme huono-osaisuutta, joka on muodostunut alhaisesta koulutustasosta, yleiseen elämänhallintaan liittyvistä vaikeuksista, taloudellisista ongelmista, pitkään jatkuneesta työttömyydestä sekä vieraantumisesta yhteiskunnallisesta osallisuudesta (Kuorelahti ym. 1999). Nuorten syrjäytymisen määrittelyssä lähtökohtana pidetään usein poikkeamista tavanomaiselta koulutusuralta. Syrjäytymisen kannalta vaarallisimpia ovat tilanteet, joissa nuori jää ilman peruskoulun päättötodistusta ja jää siten tai jättäytyy toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle tai keskeyttää jo aloittamansa ammatilliset opinnot.

Lähtökohtana ohjauksen järjestämiselle on se, että normaalitilanteessa opetus tukee oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä niin, että hän saattaa opintonsa loppuun määräajassa sekä siirtyy seuraavalle asteelle.

Oppilaanohjauksessa tulee paneutua oppilaan henkilökohtaiseen kasvuun, hänen opiskelutaitoihinsa ja ammatillisen suuntautumisensa löytämiseen. Kasvua tukevia aihepiirejä ovat nuoruusikä, itsetuntemus ja itsearviointi. Yläkoulun lähestyessä päätöstään keskeisimpinä aiheina tulisi olla eri koulutusvaihtoehtojen punninta ja ammatillisen suuntautumisen selkiyttäminen. TET-jaksot ovat tässä suhteessa merkittävässä asemassa. Koko yläkoulun aikana oppilaat tulee perehdyttää eri jatkokoulutusvaihtoehtoihin ja päättövaiheessa heidät tulee ohjata toisen asteen koulutuksen yhteishakuun.

Ajatus jokaisesta koulun opettajasta oman aineensa opinto-ohjaajana tuntuu olevan monille opettajille vieras. Suurimmassa osassa Suomen kouluista opinto-ohjaus mielletään edelleen vain ja ainoastaan omon työkseen. Kaikilla opettajilla ei ole halua tai asiantuntemusta ohjata opiskelijoita. Oma koulutus saattaa olla niin kaukana, että uskallusta ei yksinkertaisesti ole. Koulu instituutiona on myös sellainen, missä asenteiden muuttaminen on jos ei vaikeaa niin ainakin erittäin hidasta.

Opinto-ohjaus toimii monelta osin hyvin ja tehokkaasti. Sen toteutumisessa on kuitenkin mukana myös epäkohtia. Ensimmäisenä ja ehkä suurimpana epäkohtana tulee nyky-yhteiskunnassa mieleen riittämätön resursointi. Tästä seuraa tietenkin johdannaisena riittävien seuranta- ja palautejärjestelmien puute. Päteviä opinto-ohjaajia alkaa runsaan ja tehokkaan koulutuksen ansiosta löytyä jo varmaankin lähes jokaisesta koulusta, joten sen suhteen odotukset ovat korkealla.

LÄHTEET

Helakorpi, S. & Olkinuora, A. 1997. Asiantuntijuutta oppimassa: ammattikorkeakoulupedagogiikka. Porvoo:WSOY – Kirjapainoyksikkö.

Erilainen oppija – yhteiseen kouluun. Juva. WS Bookwell. 85 – 120.

Kiviniemi, K. 2000. Opettajan työtodellisuus haasteena opettajankoulutukselle: opettajien ja opettajankouluttajien käsityksiä opettajan työstä, opettajuuden muuttumisesta sekä opettajankoulutuksen kehittämishaasteista. Helsinki: Opetushallitus.

Kuorelahti, M. & Viitanen, R. (toim.) 1999. Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Nuoran julkaisuja nro 14. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki:Opetusministeriö.

Lairio, M. 1988. Nuoruusiän kehitystehtävät ja oppilaanohjaus. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä 1988.

Lairio, M. & Puukari, S. 2001. Ohjaus käsitteenä ja ammattina. Teoksessa M. Lairio ja S. Puukari (toim.) Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 9 – 22.

Lehtinen, E. 1994. Ohjaajaksi kasvamisen peruskysymyksiä. Teoksessa E. Lehtinen ja L. Lakio (toim.). Aikuisen oppimisen ohjausta oppimassa. Raportti Jyväskylän, Varkauden ja Savonlinnan seudun aikuisoppilaitosten ohjauskokeilusta vuosina 1991 – 1993. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy, 61 – 69.

Mitäs nyt, Pienryhmäohjaajan opas. 1989. Toim. Kurronen, E. SKSK-kustannus Oy. 1989.

Nummenmaa, A-R. 1997. Harjoittelunohjauskeskustelu - metodisia huomioita. Teoksessa O. Luukkainen (toim.) Hyväksi opettajaksi kasvu ja kasvattaminen. Helsinki: WSOY, 77 – 94.

Nummenmaa, A-R. 2002. Ohjaus ammattina, osaamisena ja työprosessin osana. AVO. Ammatinvalinnanohjauksen vuosikirja. 58 – 59.

Numminen, U. 2001. Opinto-ohjauksen arviointi – lähtökohtia. AVO 2001. Ammatinvalinnanohjauksen vuosikirja. Helsinki: Oy Edita Ab.

Ojanen, S. 2000. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittäjä. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Oppimateriaaleja 99. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) 2004. Ohjaus ammattina ja tieteenalana. Osa III. Jyväskylä: PS-kustannus.

Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologinen kustannus.

Perusopetusasetus 20.11. 1998/852.

Perusopetuslaki 21.08. 1998/628.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004.

Perusopetuksen opetussuunnitelma. 2005. Tervolan kunta.

Virtanen, P. & Miettinen, K. 2007. Teoksessa Ikonen, O & Virtanen, P 2007.

LIITTEET

Liite 1. Opinto-ohjauksen vuosikalenteri Lapinniemen koululla

Lukuvuoden alku:

Elo- syyskuu:

- jälkiohjausmahdollisuus edellisen lukuvuoden oppilaille
- tulevan lukuvuoden suunnittelu
- 1. jakson suunnittelu ja käynnistäminen
- lukujärjestykseen merkityt oppitunnit/suunnittelu
- 7 –luokkien ryhmäytymispäivä yhdessä lv: kanssa
- 8-luokkien metsäretki yhdessä lv:n kanssa
- 7-luokkien tulokashaastattelut
- 7-luokkalaisten vanhempainillan järjestelyt
- 9-luokkien haastattelut käyntiin

Lukuvuoden kestäessä:

Lokakuu – joulukuu:

- 9-luokkien tutustumiskäyntien järjestelyt eri oppilaitoksiin, työvoimatoimistoon jne.
- 9-luokkien ohjauskeskustelut loppuun
- luokkatunnit
- mahdolliset vierailijat oppitunneille/järjestelyt
- 9-luokkien TET-järjestelyt
- TET-jakson työpaikkakäynnit/tuntijärjestelyt koulussa
- mahdollinen kasiluokkien vanhempainilta
- tarpeen vaatimat ohjauskeskustelut

Tammikuu – helmikuu:

- yhteishakuun valmistautuminen – koko prosessin alustava läpikäynti
- vierailijat toisen asteen oppilaitoksista – järjestelyt
- ohjauskeskusteluja tarvittaessa
- valinnaisainevalintoihin tähtäävien järjestelyjen aloitus
- luokkatunnit
- mahdolliset vierailukäynnit yrityksiin

Maalis – huhti – toukokuu:

- yhteishaku – suorittaminen
- pienryhmäohjauksina lukioon hakeneille lukion kurssivalintojen teko ohjeistuksineen
- 8 – luokkien TET – tunnit ja TET-ohjeistus
- valinnaisaineinfojärjestelyt 7 – luokkien vanhemmille
- valinnaisainevalintojen järjestelyt
- luokkatunnit
- tulevien seiskojen tapaaminen ja koulun esittely
- tulevien seiskojen vanhempainiltajärjestelyt

Lukuvuoden lopussa:

Kesäkuu:

- yhteisvalintojen tulokset – mahdolliset yhteydenotot
- mahdollisten täydennysjakujen ohjeistusten kertaus niitä tarvitseville

Liite 2. Ohjaus ennen opintoja yläkoulussa, opintojen alkuvaiheessa, opintojen aikana ja opintojen jälkeen

Ennen opintoja

Ohjauksen tavoitteet	Oppilaan tavoitteet	Toteuttaja	Menetelmät	Arviointi	Verkosto
Kasvun ja kehityksen ohjaaminen	Turvallisesti alakoulusta yläkouluun siirtyminen	Rehtorit, luokanopettaja sekä koko muu koulu yhteisö	Yläkoulun esittely ja koulun fyysiseen ympäristöön tutustuminen, kavereiden huomioiminen uutta luokkaa muodostettaessa, vanhempainilta	Kaveri-toiveet	Vanhemmat, luokanopettaja, rehtori, kuraattori, erityisopettaja, terveydenhoitaja, mahdolliset käytetyt palvelut
Opiskelutaitojen ohjaaminen	Tiedonsaanti yläkouluopiskelusta	Rehtori, luokanopettaja, opinto-ohjaaja	Vanhempainillat, tiedotteet, oppilaskortit	Luokkiin jako	Vanhemmat, rehtori, luokanopettaja, koulusihteeri
Ammatillinen suuntautuminen ja jatko-opinnot	Omien vahvuuksien löytäminen, itsetuntemuksen lisääminen, päätöksenteon oppiminen	Opinto-ohjaaja, luokanopettaja	Erilaiset harjoitteet itsetuntemuksesta ja omista vahvuuksista sekä niiden löytämisestä	Ryhmässä toimiminen ja itselle tärkeiden asioiden löytäminen	Koulun henkilökunta, vanhemmat

Opintojen alkuvaiheessa

Ohjauksen tavoitteet	Oppilaan tavoitteet	Toteuttaja	Menetelmät	Arviointi	Verkosto
Kasvun ja kehityksen ohjaaminen	Itsetunnon vahvistuminen, myönteisten kokemusten saaminen, yhteisön jäsenenä toimiminen	Luokanvalvoja, kaikki opettajat, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja	Keskustelut, kuunteleminen, haastattelut, ryhmäyttäminen, järjestyssäännöt, vanhempainil- lat	Oppilaskortit, omat tavoitteet oppilaalla, mahdolliset rangaistukset	Luokkatoverit, oppilashuoltoryhmä, vanhemmat, nuorisotoimisto, seurakunta, tukioppilaat, koko henkilökunta
Opiskelutaitojen ohjaaminen	Vastuunotto omista opiskeluista, perehtyminen opiskeluun yläkoulussa, oppimistaitojen kehittäminen, oman oppimistyylin löytäminen, mahdollisten oppimisvaikeuksien tunnistaminen	Aineenopettajat, luokanvalvoja, opinto-ohjaaja, kuraattori	Yläkoulun opintoihin perehdyttäminen, erilaiset testit, kodin ja koulun yhteistyö, vanhempainil- lat		Opettajat, opinto-ohjaaja, vanhemmat, tukioppilaat
Ammatillinen suuntautuminen ja jatko-opinnot					

Opintojen aikana

Ohjauksen tavoitteet	Oppilaan tavoitteet	Toteuttaja	Menetelmät	Arviointi	Verkosto
Kasvun ja kehityksen ohjaaminen	Itseluottamuksen vahvistaminen, sosiaalisesti kehittyminen	Luokanvalvoja, koko muu henkilöstö	Onnistumisen kokemusten jakaminen, opintojen tukeminen, palautteen antaminen, henkilökohtainen ohjaus	Jaksotodistukset poissaoloista jakson jälkeen	TET-paikat, sosiaali- ja terveystoimi, nuorisotoimi, koulun henkilökunta
Opiskelutaitojen ohjaaminen	Opinnoissa eteneminen, opiskeluvalmiuksien edelleen kehittäminen, valinnaisainevalintojen tekeminen onnistuneesti, jatko-opintojen suunnittelussa kehittyminen	Luokanvalvoja ja aineenopettajat, opinto-ohjaaja, erityisopettaja	Ohjauskeskustelut, kodin ja koulun yhteistyö, mahdollinen tuki- ja erityisopetus, vanhempainillat		Koulun henkilökunta, vanhemmat
Ammatillinen suuntautuminen ja jatko-opinnot	TET, eri ammatteihin perehtyminen, omien ammatillisten intressien löytäminen, opintojen etenemisen seuraaminen, eri opiskeluvaihtoehtojen perehtyminen	Opinto-ohjaaja, luokanvalvoja, muu henkilöstö			Vanhemmat, koulusihteerit, koulun henkilökunta

Opintojen jälkeen

Ohjauksen tavoitteet	Oppilaan tavoitteet	Toteuttaja	Menetelmät	Arviointi	Verkosto
Kasvun ja kehityksen ohjaaminen	Valmiudet tehdä omia ratkaisuja, saada tukea valintojen tekemiseen	Opinto-ohjaaja, kuraattori, rehtori, luokanvalvoja	Päätökeskustelut tarvitseville, jälkiohjaus, vanhempainilalat	Terveydenhoitaja	Vanhemmat
Opiskelutaitojen ohjaaminen	Myönteinen asenne opiskeluun	Luokanvalvoja, opinto-ohjaaja, opintosihteerit	Vanhemmat	Valtakunnalliset kokeet, yleinen opiskelumenestys	Vanhemmat, oppilaitoksen opinto-ohjaaja
Ammatillinen suuntautumisen ja jatko-opinnot	Kyetä valintoihin silmälläpitäen jatko-opintoja, oikeus jälkiohjaukseen	Opinto-ohjaaja, luokanvalvoja, opintosihteerit	Tiedotus jatko-opinnoista, erilaiset tiedotteet, jälkiohjaus, koulutusmessut	Jatko-opintopaikan saaminen	Vanhemmat, ammatinvalintapsykologi, työvoimatoimisto